

Literaturanmeldelser.

Gunnar Andersson: Vårt dagliga bröd. Näringsväxterna i världsproduktionen. Stockholm 1916. 192 Sider og 32 Illustrationer.

Menneskets vigtigste Næringsmidler stammer fra Planteriget, og ser vi nøjere til, er det egentlig Tilfældet med næsten al vor Næring, idet saa at sige alle de Dyr, vi spiser, er planteædende. Det ligger derfor lige for, at en Professor i Geografi ved en Handelshøjskole holder Forelæsninger over Planterigets Raaprodukter, et af de vigtigste Emner indenfor den økonomiske Geografi. Naar saa vedkommende Geografi-Professor oven i Købet tidligere var Botaniker, ligger Emnet særlig naturligt for ham.

Prof. Andersson er en velkendt Skribent indenfor den botaniske og geografiske Verden her i Norden; han kan se tilbage paa en stor og broget sammensat literær Produktion. Karakteristisk for hans hele Forfatterskab er hans Evne til at lægge Stoffet klart til Rette og til at give det en let læselig Form. Disse gode Egenskaber viser sig ogsaa i foreliggende lille Bog, der er en Oversigt over Verdens vigtigste Plantenæringsmidler og deres Produktionsforhold.

Bogens Indhold er forøvrigt mangesidet. Vi faar først et Par botaniske Forelæsninger over, hvorfor Planterne samler Oplagsnæring, hvorfor denne kan være Næring for Menneskene, og endvidere hvordan Planterne selv ernærer sig, samt hvad vi kan gøre for at give dem de bedst mulige Trivselsforhold. Botanisk er ogsaa et Afsnit om Kulturplanternes Opstaaen og Menneskets Arbejde for at skaffe sig stadig mere udbyttegivende Sorter (herunder berøres Spørgsmaalet om »Arternes Oprindelse«). Man vil maaske forbavses, naar man hører, at der blandt de over 100,000 højere Planterarter, som man kender Jorden over, kun findes højest 450 Kulturplanter (Prydplanter ikke medregnede), og at man rolig kunde lade omtrent Halvdelen af disse forsvinde, uden at det vilde genere Menneskene i nogen videre Grad. Paa den anden Side staar og falder Menneskets Kultur med Dyrkningen af en Snes Stykker, der saaledes i egentligste Forstand er nødvendige Kulturplanter.

De følgende Afsnit behandler hovedsagelig Verdenskulturen af disse faa Planter. Vi faar, for blot at nævne nogle af de vigtigste Emner, udmærkede og omfattende Oplysninger om Verdens Kornkamre (Nord- og Syd-Amerika, Sibirien og Øst-Europa, Australien). Tropernes enorme Betydning for Produktion af Næringsmidler (Ris, Rørsukker etc.) ses i Sammenhæng med Klima, Jordens Frodighed og Befolkningen. Plantefedt som Menneskenæring faar et særskildt Kapitel, hvorunder først og fremmest Kokospalmens Frugter (Kopra) og deres Betydning bl. a. for Margarinefremstillingen indgaaende behandles.

Det sidste, ikke mindst interessante Kapitel har særlig national Adresse, idet det handler om Sveriges Ernæringsspørgsmaal i Forhold til Verdens Produktion af Næringsstoffer, med andre Ord: svensk Ernæringspolitik.

C. H. Ostenfeld.

»Die Gebirgsgruppe Bogdo-Ola« in östlichen Tian-Schan von Gottfried Merzbacher unter Mitarbeit von P. Groeber und mit Beiträgen von G. Glungler, Fr. Lex, Jul. Schuster, Maurice Leriche, Otto M. Reis u. Boris Fedtschenko. Abh. der Kgl. bayrischen Akademie der Wissenschaften. München 1916. Mathematisch-physikalische Klasse XXVII. Band, 5 Abhandlung.

Det er en almindelig kendt Sag, at Tyskerne har bragt det geografiske Fag og den geografiske Forskning store Ofre og vist den overordentlig stor Interesse. Tyske Forskere var før Krigen i Arbejde rundt om i alle Verdensdele, og fortrinlige Resultater hjembragtes. Medens deres egentlige Førstehaand-Opdagelser mest er foregaaet i Afrika, er den tyske Forskning først begyndt i Indre-Asien efter andre Nationers første foreløbige Undersøgelser. I Slutningen af det 19' og især i det 20' Aarh. har imidlertid et ikke ringe Antal tyske geografiske Rejsende haft deres Opmærksomhed rettet paa disse Egne og udført en betydelig Del Detailarbejder af stor Interesse. Den Del af Indre-Asien, der i nærværende Værk har været Forskningsobjektet, er Tian-Schan eller Himmelbjærgene, der rager højt

op over Snegrænsen, og hvori særlig det høje Bjærg Tengri-Khan eller Khan-tengri (c. 7000 Meter), der ligger tæt ved den russisk-turkestanke Grænse Øst for Issyk-kul er almindelig bekendt, (Tengri eller tangri er et mongolsk Ord, der betyder det højeste Væsen, saa Khan tengri maa oversættes som Gudernes Konge), I disse vestkinesiske Bjærglande har i den nyeste Tid særlig to tyske Forskere været virksomme, nemlig Prof. Max Friederichsen og Prof. Gottfried Merzbacher. Medens Max Friederichsen er gaaet den lige akademiske Vej i sine geografiske Studier, er Prof. Gottfried Merzbacher noget for sig, og blev først i en sen Alder Opdagelsesrejsende. M. var oprindeligt Pelshandler, men fattede Kærlighed til det geografiske Studium, og da hans Midler tillod ham at hellige sig denne, trods dens uhyre Vigtighed for Menneskenes Liv og Færdens mærkelig nok ret brødløse Profession, kastede han sig fuldstændig over det geografiske og da særlig det fysisk-geografiske Fag. Han har gjort omfattende Rejser i forskellige Verdensdele og udgivet mange grundige Værker, som imidlertid ikke er lige tilgængelige for Lægefolk, hvorfor den betydelige Anseelse, han nyder, ikke har bragt hans Navn ud over de rent faglige Krese. Merzbacher er nu bosat i München, hvor han er en af Præsidenterne i Münchens geografiske Selskab, men driver forøvrigt sit Studium rent con amore uden at være Indehaver af noget Embede. Som et Kuriosum skal nævnes, at da M. udførte sine store Ekspeditioner i Tian-Schan, var han over tredsindstyve Aar, og han deltog i 1912 som Delegeret fra Tyskland i den meget strabadserende Transkontinentale Ekskursion i U. S. A.

Det foreliggende Værk, som M. fornylig har publiceret, omfatter Bjærgene Bogdo Ola, i hvis Regioner det gamle tyrkiske Kulturfolk Ujgurerne, havde deres Hjemstavn. Bogdo Ola er den østlige Del af Tian-Schan, en Bjærggruppe, der strækker sig fra Byen Urumtschi til Chamis Meridian, og som hidtil har været meget lidt kendt. Om denne Bjærggruppe giver Forfatteren paa Basis af sin Undersøgelse 1907—08 en indgaaende Beskrivelse. Overvejende er den geologisk-geografiske Del, men der findes tillige i Værket en Oversigt over de meteorologiske Forhold og de væsentligste Planter, M. tog sit Udgangspunkt i Urumtschi, en betydelig Handelsby, nu Sædet for den kinesiske Centraladministration i Provinsen Hsingkiang, i sin Tid Ujgur-Khanernes Residens. Urumtschi har c. 35,000

Indbyggere, hovedsagelig Kinesere og Dunganer. Fra denne Oase, som M. helliger en længere Omtale, bl. a. ogsaa i kommerciel og økonomisk-geografisk Henseende, gaar M's Rejser paa Kryds og Tværs igennem Dalene og op i Højbjærgene, De berejste Ruter beskrives indgaaende, og talrige Fodnoter giver til Sammenligning Oplysninger om tidligere Forskninger i disse udpræget kontinentale Egne, hvor de meteorologiske Forhold skalter og valter med Jordoverffaden. Paa Grundlag af talrige Stenprøver, som Forfatteren har medtaget, er han i Stand til at give Klarhed over Bjærgenes formentlige Alder, ligesom de talrige Højdemaalinger giver os et godt Billede af Bjærggruppens topografiske Forhold. Hvad Istiden i disse Bjærgegne angaar, mener Forfatteren, at der endnu ikke er gjort Undersøgelser nok til at fastslaa, om der i Tian-Schan har hersket en Istid analog med Evropas. Dog mener Forfatteren, at det kan betragtes som bevist, at der i den diluviale Maksimaloverisningstid har ligget et kompakt sluttet Firn- og Isdække over hele Bjærglandskabet.

Dette Afsnit af Værket er meget interessant, eftersom det ogsaa kommer ind paa Istidshypotesen i andre Egne af Centralasien. Af de medbragte Stenprøver giver M. en petrografisk Beskrivelse, ligesom en Del gjorde Stikprøver af Plante- og Dyre- og Fiske-fossiler som Følge af de sparsomme Undersøgelser i disse verdensfjerne Egne er af Betydning for Videnskaben. Uden at komme ind paa Detaillerne i det ret omfangsrige Værk skal det siges, at det indeholder en værdifuld Skat af Oplysninger, som vi i geografisk Henseende trænger til. Forfatteren har undgaaet alt overflødig Læsestof og gaar lige paa Sagen i alle Punkter. Værket er en Haandbog over Bogdo Olas Fysiografi, men talrige Paralleliseringer og Sammenligninger med Forhold i det øvrige Centralasien giver det Værdi ud over den behandlede specielle Del af Indre-Asien. Værket er forsynet med en stor Samling ganske enestaaende store Fotografier af Bogdo-Olas Højbjærg, hvilke ikke alene ved deres udmærkede fotografiske Udførelse, men tillige ved den geografiske Forstaaelse, hvormed de er taget, giver i faa Øjeblikke et klart Indblik i Bjærggruppens Forhold. Tillige findes Plancher med Profiler over de hypsometriske Forhold, Fotografier af Stenarter og Fossiler foruden geografiske Specialkort af Forfatteren. Det er lagt et godt Arbejde i dette Værk, som M. har megen Ære af. Det er et

godt Eksempel til Efterfølgelse for vore yngre Geografer, der agter at gaa ud paa Arbejde i Marken

Ole Olufsen.

Drömsagor från Anderne av Erland Norden-skiöld med Teckningar av Hjalmar Eldh. Stockholm. Albert Bonniers Förlag. 1916.

E. N. har forøget Publikationerne fra sine Forskningsrejser i Andesregionerne i Sydamerika med en ny interessant lille Bog indeholdende en Samling Drømmesagn fra Andesbjergene. Sagnene er smukke og giver et godt Indblik i de Indfødtes Sjæleliv. Kærlighed og Kærlighedsæventyr spiller en stor Rolle i disse Sagn. Der hviler en egen melankolsk Mystik over dem alle, og Aandeverdens Indgriben i de levendes daglige Færden fremtræder som noget selvfølgeligt. De fleste af Sagnene gaar ud fra eller har paa en eller anden Maade Forbindelse med Titicaca Søen og det nærliggende høje Bjærg, Illimani, og de har paa et enkelt Sagn nær, hvor Madonna griber ind, en hedensk Kolorit. De afdødes Aander iklæder sig om Dagen oftest deres eget jordiske Hylster, medens de om Natten gaar over i Dyreskikkelser som: Kondorer, Jaguarer, Bjørne, og for smukke Kvinders Vedkommende i Skikkelse af en Hind.

I nogle af Sagnene fører Sagnfortælleren, medens han tygger sine Cocablade, Indianernes uundværlige Stimuleringsmiddel, os ind i gamle Grave, i Inca-Grave dybt under Jorden, eller i hele Komplex af Gravkamre i Bjærgenes Indre, hvor Guld i Form af kostbare Skaale etc. ligger gemt hos de rige afdøde Høvdinge. De kostbareste Skatte findes i de gamle Inca-Høvdinges Grave. Mangen en lader sig friste til at røve dem fra det mumieagtige Skelet, der sidder sammenkrøben i Hugstilling i de mørke Kamre; men Aanden lader da høre fra sig og straffer ham.

Sagnene staar i inderlig Forbindelse med den fjærne gamle Kulturtid i disse Egne af Verden, den eneste vi hører Tale om i Anderne, foruden den spanske, nemlig Incatiden. Det er derfor ikke saa underligt, at Titicaca, denne højtliggende mystiske Bjærgsø, spiller ind som Centraludgangspunkt for Sagn og Legender. Thi det gamle Perus Kultur stammer fra Egnen om Titicaca, hvor Aymarafolket havde sit Sæde. Fra disse Egne skal Incaerne i Spidsen for Quichua-Folket være draget til Cuzco og herfra ved List og Magt have udbredt deres

Herredømme over det vestlige Sydamerika fra Chile til Quito.

Igennem disse Sagn sporer man bl. a., hvilken mærkelig Tid Incaperioden har været i Sydamerika, det har været en Romertid i en Del af den ny Verden, en af den Art Guldaldere, der opstaar nu og da med lange Tidsmellemrum snart hist snart her paa Jorden. E. N's. Bog har da ikke alene skønliterær, men tillige historisk og ethnologisk Betydning.

Ole Olufsen.

Dundor-Heika og flere lappers historier. Fortalt av dem selv ved Inga Bjørnson. Med tegninger av Elise Danielsen. Alb. Cammermeyers Forlag. Lars Swanstrøm. Kristiania 1916. 129 S.

Forfatterinden har under et Ophold i Evenes Præstegaard i Ofoten 1915—16 jævnlig besøgt Egnens bofaste Lapper. Hvad disse har fortalt hende af egne Oplevelser og Tradition, har hun elskværdigt gengivet i den pudsige Blanding af norsk Dialekt og Skriftsprog, som norske Lapper anvender, naar de taler med Nordmænd. For den, som kender Lapperne og beklager, at de bortlægger deres gammeldags solide Klæder, er det ganske forfriskende at læse en saadan Udtalelse af en Lap (S. 89):

»No sier naturen ett, vie klær er besst. Trange klær er daarlig og skaper mye sygdom. Kjerregaardsklær! kalder jeg dette sirse og seksskillingslerrete. . . . Ka skal det vær for klær her oppi nordpolen, kor vinteren er saa strid! Det kan passe for Zululand det! I Zibirien der bruker di todobbelt pels og overdækket ansigt. Di baserer sæg etter klimaden.

Di som handler anderlessen er toskate folk. Di lar sig dø fortidlig«.

Forfatterinden har frembragt en fordringsløs, men underholdende lille Bog, som bl. a. indeholder enkelte smaa Bidrag til Egnens Folklore. — Desværre pryder de dilettantiske Tegninger ikke Bogen.

Gudmund Hatt.

Norges Geografi. II Bygder og Byer, Hans Reusch. Kristiania. I Kommission hos T. O. Brøgger, Kristiania 1917. Oktav, 372 S.

Første Del af dette Værk, som den bekendte Geograf Dr. Hans Reusch har publiceret om sit Fædreland, har allerede været omtalt i dette Tid-